

Απομνημονεύματα Στρατηγού Ιωάννη Μακρυγιάννη

Τα Απομνημονεύματα του Στρατηγού Ιωάννη Μακρυγιάννη είναι ένα είδος προφορικής αυτοβιογραφίας που συνέταξε ο Στρατηγός και ήρωας της Ελληνικής Επανάστασης Ιωάννης Μακρυγιάννης. Αποτυπώνει τις σκέψεις για τη δράση του και είναι ένα από τα πρώτα δείγματα του είδους.

Ιστορική συγκυρία συγγραφής

Ο Μακρυγιάννης άρχισε να γράφει τα Απομνημονεύματά του στο Άργος, όταν υπηρετούσε την Κυβέρνηση Καποδίστρια ως αρχηγός της εκτελεστικής δυνάμεως Πελοποννήσου, και συγκεκριμένα από τις 26 Φεβρουαρίου 1829. Όπως αναφέρεται σε μεταγενέστερο πρόλογό τους, που τον έγραψε κατά το 1850, όταν δηλαδή αφού ξαναδιάβασε το έργο αντικατέστησε τα τρία πρώτα φύλλα του, που είχαν σαπίσει από την υγρασία, με άλλα όμοια, κατά την ουσία όχι κατά γράμμα. Το έργο που ξεκίνησε στο Άργος το συνέχισε στο Ναύπλιο και κυρίως στην Αθήνα. Μετά την ολοκλήρωσή του, για λόγους προληπτικούς τα έκρυψε σε ένα τενεκέ. Η επιλογή να καταγράψει τα γεγονότα όπως τα έζησε «υποδεικνύει πως ο Μακρυγιάννης είχε διαμορφώσει, από πολύ νωρίς, μια προωθημένη αντίληψη για το βάρος που έχει η γραπτή αποτύπωση των γεγονότων».

Η ανακάλυψη από τον Ιωάννη Βλαχογιάννη

Ο Ιωάννης Βλαχογιάννης αναζητούσε στον τύπο της εποχής δημοσιεύματα που έπρεπε να αποδελτιωθούν ή να αντιγραφούν για να συγκροτήσει το Αρχείο του. Μεταξύ άλλων εντόπισε και γραπτά του Μακρυγιάννη. Ο Βλαχογιάννης απευθύνθηκε στον Κίτσο Μακρυγιάννη ο οποίος δεν εντόπισε κάτι στο σπίτι του, αλλά στα υπόγειά του. Στις 2 Ιουνίου 1904 ο Βλαχογιάννης δημοσίευσε στην εφημερίδα *Ακρόπολις* φωτοτυπία της πρώτης σελίδας των χειρογράφων και σε συνέχεια άλλα αποσπάσματα, από τις 3 Ιουλίου 1904 έως στις 12 Οκτωβρίου 1904. Το 1907 το μετέγραψε και το εξέδωσε αλλά η τύχη του χειρογράφου αγνοείται «γεγονός που έγινε αφορμή να γεννηθούν αργότερα πολλές αλλά ασύστατες αμφιβολίες για την ύπαρξή του λη για την πιστή, χωρίς επεμβάσεις, μεταγραφή του από τον εκδότη του». Το 1945 ο Βλαχογιάννης πεθαίνει χωρίς να προλάβει να ολοκληρώσει τον πρόλογο που ετοίμαζε για την επανέκδοση των Απομνημονευμάτων. Δημοσίευμα του 1947 στο περιοδικό *Ο Συλλέκτης* του Χ. Σπανού αναφέρει πως το χειρόγραφο των Απομνημονευμάτων πουλήθηκε στον Βλαχογιάννη από

τον παλιοβιβλιοπώλη Χ. Σπανό στα 1937. Όμως η μαρτυρία αυτή αναιρέθηκε από τον Ν. Θ. Πάντζαρη ο οποίος με επιστολή του στην Καθημερινή στις 15 Ιουνίου 1947 το διαψεύδει λέγοντας πως ο Βλαχογιάννης μετά την έκδοση κατάστρεψε τα χειρόγραφα για να μην κριθεί για επεμβάσεις στο κείμενο. Άλλο δημοσίευμα διαψεύδει τον Σπανό αναφέροντας πως τα χειρόγραφα που πούλησε στον Βλαχογιάννη ήταν μικρού σχήματος αλλά των Απομνημονευμάτων ήταν μεγάλου.

Η γλώσσα και το ύφος των Απομνημονευμάτων

Ο Μακρυγιάννης χρησιμοποιεί 142.687 λέξεις εκ των οποίων οι 54.701 είναι αυτές που συγκροτούν την βάση της γλωσσικής επικοινωνίας του. Τα ρήματα είναι 25.943 και τα ουσιαστικά 28.758 , τα προσηγορικά 21.070 και τα κύρια 7.688. Η γλώσσα του είναι ένα κράμα από τη ζωντανή δημοτική της εποχής με διαλεκτικά στοιχεία, πλήθος ξενισμών τουρκικής και δυτικής προέλευσης και με ισχυρή επιρροή από τη λόγια. Ένας γλωσσικός εκλογιοτατισμός των κειμένων επισημαίνεται από την σύγχρονη έρευνα, ο οποίος εξαφανίζει το αδρό ύφος του. Γράφει όπως ακούει τις λέξεις, πχ. αντί Θήβα Φήβα, η Ελευσίνα Λεψίνα. Χρησιμοποιεί ονομαστικές πληθυντικού όπως ανάκρισες, απόδειξες, δούλεψες. Οι γενικές του είναι ιδιόμορφες: το βρέφος του βρέφου, φτιάχνει λέξεις, δικαιοκράτες, θαλασσοδύναμη, βαρυθύμωσε, αντοφέκηγος. Χρησιμοποιεί προθέσεις και έμφαση: καταβασανίζουν, καταδιαιρούν. Οι χυδαίες λέξεις δεν απουσιάζουν. Ακούει λέξεις με το αφτί του και τις προσαρμόζει με τους φωνητικούς κανόνες της δημοτικής όπως ολίστια, αυτόφτης. Επίσης ενσωματώνει ξένες λέξεις, όπως ντισμπάρκο, ριτιράτα, νοφόρμα. Κάνει χρήση ενεργητικής μετοχής, όπως αγωνίζοντας. «Οι ιδιομορφίες στη γλώσσα και στον τρόπο γραφής του αποδίδονται στη μητρική γλώσσα του, σε μια κοινή δημόδη της εποχής, σε εσφαλμένες αποκαταστάσεις (υπερδιορθώσεις), σε πλημμελή απόδοση φθόγγων ή λέξεων και σε χαρακτηριστικά (συντακτικά-υφολογικά) του προφορικού λόγου». Για το ύφος επισημαίνεται η προφορικότητα, η βιωματική παρουσίαση και η έντονα συναισθηματική φόρτιση, ο προσωπικός σχολιασμός, η λαϊκότροπη αφηγηματική δομή, η αμεσότητα του λόγου με την κοφτή, ασύνδετη παρατακτική δομή του, με την αποφθεγματική λιτή και πυκνή διατύπωσή του, η άτακτη εναλλαγή χρόνων, η ευρεία χρήση του διαλόγου στην αφήγηση.

Η πρόσληψη των Απομνημονευμάτων

Αποσπάσματα των Απομνημονευμάτων δημοσιεύονται στα τεύχη 4-5-6 (Ιανουαρίου Φεβρουαρίου-Μαρτίου 1936) του περιοδικού Τρίτο Μάτι. Επίσης από τον Απρίλιο του 1938 σε συνέχειες στο περιοδικό Νεοελληνικά Γράμματα.

Τα Απομνημονεύματα του Γιώργου Σεφέρη

Ο Γιώργος Σεφέρης τον αναγνώρισε στην εποχή του Μεσοπολέμου ως σπουδαίο πεζογράφο. Αξιοποιήθηκε ως υφολογικό πρότυπο από τον ποιητή και ως παρακαταθήκη «μιας απλής και βαθιάς ηθικής συνείδησης» την οποία αποδίδει στον ελληνικό λαό. Στις 16 Μαΐου 1943 στον κινηματογράφο Ριάλτο της Αλεξάνδρειας δίνει διάλεξη για τον Μακρυγιάννη και τρεις ημέρες μετά στο Κάιρο. Η συχνότητα και ο χαρακτήρας του σχολιασμού των Απομνημονευμάτων από τον Σεφέρη τα εντάσσει στον λογοτεχνικό κανόνα του. Ο Σεφέρης συνέβαλε στην καταξίωση του έργου «ως του κατ' εξοχήν λογοτεχνικού κειμένου»

Τα Απομνημονεύματα του Θεοτοκά

Στη Γερμανική Κατοχή η πρόσληψή του έγινε ιδεολογική, «ως δείγματος ανυποχώρητου αγωνιστή και γνήσιου πατριώτη». Ο Μακρυγιάννης ανακαλύφθηκε ουσιαστικά μετά τη δημοσίευση του δοκιμίου του Γιώργου Θεοτοκά στη Νέα Εστία το 1941. Συγκεκριμένα στο τεύχος της 1ης Οκτωβρίου 1941 του περιοδικού ο Θεοτοκάς δημοσιεύει άρθρο *Ο Στρατηγός Μακρυγιάννης*, όπου πριν από τον Σεφέρη μιλάει για τον ανθρωπισμό του έργου. Σε αυτό το κείμενο παρουσιάζεται ως ένας προικισμένος συγγραφέας, ένας άνθρωπος με ατομικότητα και ως ένας εκπρόσωπος του έθνους. Στα 1961 στο περιοδικό Ευθύνη σε άρθρο του τα κατατάσσει μαζί με τα πεζά του Σολωμού και τα διηγήματα του Παπαδιαμάντη ως τα πιο σημαντικά επιτεύγματα της νεοελληνικής πεζογραφίας.